

**NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV**

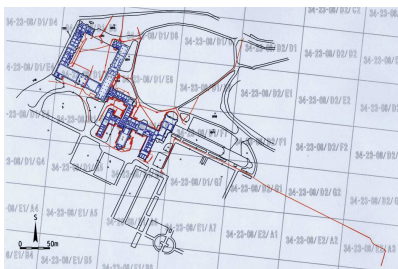
Dědictví a současnost

Významné akce obnovy a nálezy památkové péče v Jihomoravském kraji

Zámek Lednice

1) Státní zámek Lednice – letecký pohled (foto M. Bálek)

2) Celkový plán archeologicky prozkoumaných ploch (červená barva) v okolí lednického zámku (modrá barva)

4) Detail plánu prozkoumaných ploch v prostoru mezi kaplí a JV křídlem zámku s vyznačením reliktů stok, podlah a zdí kamenných, kamenochelných a cihelných

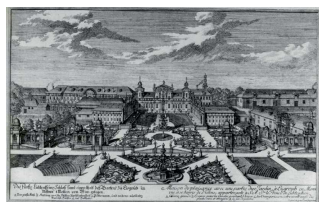
Státní zámek v Lednici (obr. 1) s přilehlým rozsáhlým parkem je neodmyslitelnou a velmi důležitou součástí přírodního krajinného celku Lednicko-valtického areálu, který byl jako odkaz světového kulturního dědictví vyhlášen v roce 1996 památkou UNESCO. Areál s honosnými šlechtickými sídly a řadou převážně romantických staveb v širším okolí, budovaný po několik století knížecím rodem Lichtenštejnů, je i z hlediska architektonického koncepčně uceleným, stylově a komunikačně citlivě propojeným komplexem vytvořeným podle jednotného organizačního a kompozičního plánu především během 18. a první poloviny 19. století. Současná značně složitá zčásti barokní (jízdárny) a zčásti novogotická podoba zámku v Lednici je výsledkem neustálých a rozsáhlých přestaveb v duchu rychle se měnících architektonických sluhů. Důmyslně v sobě ukrývá rozsáhlý potenciál vědomostí o stavebně historickém vývoji, jehož počátek sahá hluboko do středověku. Dopracovat se k novým poznatkům bez použití destruktivních, z hlediska památkové péče nežádoucích, metod jde jen velmi ztěžka, nicméně, nutná údržba čas od času přece jen vyžaduje určité zásahy do terénu i vlastních budov (statické zajištění, rekonstrukce odpadních systémů, odvlhčení zdiva apod.). Právě takové příležitosti byly v Lednici od roku 2000 systematicky sledovány a využívány k dokumentaci a zaměření odkrytých archeologických situací (obr. 2 – červenou barvou je vyznačen celkový rozsah zkoumaných ploch v okolí modře zbarvených zámekých budov).

Obec Lednice se připomíná již v listině olomouckého biskupa Roberta z roku 1222. Tehdy patřila místním vladkům Adamarovi a Lipertovi z Lednice, kteří si zde zřejmě brzy poté vybudovali tvrz s třezíci asi nejspíše významný brod přes řeku Dyji na severojižní obchodní cestě. Nejstarší písemné zmínky o existenci tvrze se však datují až k roku 1371 (ještě 1370 je uváděn jen dvůr s věží), později je tvrz zmiňována v roce 1582. Před polovinou 13. století se za vlády Václava I. (1205-1253) dostává Lednice do rukou rakouského šlechtice Sigfrida Waise (Sirotek) a v roce 1322 postoupil Ortlin Sirotek její část Lichtenštejnům. Zbytek se podařilo získat v roce 1370 Janovi I. z Lichtenštejna (1357-1397) a od té doby až do roku 1945 byla Lednice, až na krátkou přestávku v letech 1571-1576, v držení tohoto rodu.

Původně gotická tvrz prošla větší přestavbou nejspíše už v poslední čtvrtině 16. stol. za Hartmanna II. (1544-1585). Barokní zámek začal budovat Karel I. (1569-1627) po roce 1600, ale dostavěn byl až za Karla Eusebia (1611-1684) a jeho následníka Jana Adama I. (1662-1712). Tehdejší, patrně do jisté míry idealizovanou podobu zámku, na níž se podíleli významní architekti a umělci své doby (G. G. Tencalla, F. Caratti, O. Erna a jeho syn J. K. Erna, J. B. Fischer z Erlachu, D. Martinelli aj.), zachycuje rytina J. A. Delsenbacha z roku 1720 (obr. 3). Poslední rozsáhlou přestavbu do dnešní podoby uskutečnil Alois II. (1796-1858) v letech 1846-1858. Její realizátoři – lichtenštejnský dvorní architekt G. Wingelmüller, J. Kornhäusel a Angličan P. H. Desvignes – učinili z objektu honosnou ukázkou tudorovské novogotiky.

Do roku 2000 nemáme žádné zprávy o archeologických výzkumech v areálu lednického zámku, ať už záchranných či zjišťovacích, a to i přes poměrně častou a rozsáhlou stavební činnost. Až po roce 2000 uskutečnili pracovníci oddělení archeologie Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Brně řadu výzkumných akcí. Z nich nejvýznamnější byly záchranné výzkumy vyvolané stavební činností (např. obnova zdravotně technických sítí a zvlahovacího systému, odvlhčení zdiva zámekých budov). Rozsáhlý plošný záchranný výzkum při opravě jízdáren provedli v letech 2012 a 2013 pracovníci Archaia Brno, o. p. s.

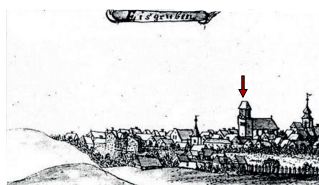
Během výzkumů bylo dokumentováno a zaměřeno značné množství archeologických objektů a situací datovaných do pravěku až novověku. Intenzitu osídlení lokality předurčila už v dávné minulosti výhodná sídelní poloha, tvořená mírně vyvýšenou vymezenou rozlehlou ostrožnou, dříve zřejmě obtékanou řekou Dyjí nebo některým z jejích ramen. Právě osídlení se koncentrovalo v severozápadní části areálu, především na nádvoří, ale i v bezprostředním okolí barokních jízdáren (obr. 2 – mapové listy 34-23-08/D1/D5, 34-23-05/D1/E5, 34-23-08-D1-E6). Nejstarší doklady můžeme datovat do mladší doby kamenné (kultury s lineární a moravskou malovanou keramikou), následovalo osídlení z pozdní doby bronzové (podolská fáze kultury středodunajských popelnicových polí) a sporadicky se vyskytly i nálezy z laténské a římské období rané doby dějinné.

3) Lednický zámek v baroku – rytina J. A. Delsenbacha, 1720

9) Detail plánu prozkoumaných ploch v prostoru S průčelí s vyznačením polohy odkrytých reliktů opěrných zdí barokních teras

8) Lednice na kresbě F. B. Wernera z doby kolem pol. 18. stol. – šipkou je označen gotický kostel sv. Jakuba Většího

Na nádvoří jízdárny byla ve výkopu zachycena i jedna, železná, duhrohně přemístěná lidská lebka s drobnou esovitou bronzovou záušnicí, kterou můžeme datovat do slovanského mladohradistního období. Její nález může signalizovat nedalekou přítomnost pohřebiště z 10. stol. Ve stejném prostoru bylo i několik vrcholně středověkých sídlištních objektů (14. a 15. stol.), které mohly souviset s hospodářským zázemím středověké tvrze, doložené písemně až v roce 1371. Úvahy o její lokalizaci se dosud vedou pouze v hypotetické rovině, V. Nekuda a J. Unger ji hledají někde v prostoru zámekého areálu, P. Kroupa uvažuje o prostoru dnes již nedochovaného přilehlého hospodářského dvora a F. Vícha spojoval její pozůstatky s někdejší radnicí zbořenou koncem 18. stol. I přes značnou hustotu zkoumaných výkopů a ploch (obr. 2) nebyly nikde prokazatelné reliktury tvrze zachyceny. V kontextu nových poznatků z jiných šlechtických sídel Lichtenštejnů (zámky v Bučovicích a Valticích) se zdá, že starší stavební fáze byly vždy velmi nenápadně včleněny do řádů mladších, a to tak, že se staly jejich nedílnou, jen těžko identifikovatelnou součástí. Je možné, že reliktury někdejší tvrze se v budoucnu podaří najít někde ve vnitřních prostorech současných zámekých budov.

Důležité archeologické situace byly odkryty v nezastavěném prostoru mezi kaplí a jihovýchodním křídlem zámku (obr. 2 – mapový list 34-23-08/D1/F6; obr. 4 – detail plánu; obr. 5, 6 a 7). Kromě spleť odpadních systémů (fiolová barva) a početných kamenochelných (hnědá barva) a cihelných zdí (oranžová barva) byla ve výkopech (červené linie) odkryta i čistě kamenná zdiva (šedá barva) a zbytky cihelné podlahy (bleděmodrá barva). Relikty těchto zdí respektovaly celkem 3 hroby (tmavomodrá barva), z nich jeden se nacházel dokonce pod podlahou. Vzhledem k tomu, že neobsahovaly žádné milodary, můžeme usuzovat na jejich vrcholně středověké až raně novověké stáří. Tyto skutečnosti naznačují, že zde mohla stát v minulosti dnes již zaniklá sakrální stavba. Podporuje to do jisté míry i nález bronzového křížku na zbytcích cihelné podlahy. Mohlo jít o gotický kostel sv. Jakuba Většího, vyobrazený F. B. Wernerem kolem pol. 18. stol. (obr. 8) a lokalizovaný dosud jen hypoteticky do parku jihovýchodně od zámku. V písemných pramenech je kostel zmiňován poprvé až v roce 1426 a dále víme, že roku 1552 v něm byl pohřben Jan VI. a že ještě v roce 1579 nechal kostel důkladně obnovit a přestavět Hartmann II. Nápisové desky, které to dokumentují, jsou duhrohně umístěny na fasádě současného zámku.

V průběhu výkopových prací byly odkryty samozřejmě i reliktury barokní fáze zámku, která je zčásti zakomponována do současné novogotické podoby. Šlo především o kamenochelně opěrné zdi zahradních teras u zadního severovýchodního průčelí (obr. 2 – mapový list 34-23-08/D1/F6; obr. 9 – detail plánu; obr. 10 a 11), vyobrazený J. A. Delsenbachem v roce 1720 (obr. 3). Nálezy dokládají důležitou věrohodnost rytiny, zachycující ideální podobu barokního šlechtického sídla zřejmě nikoli bez zbytků realizovanou. Zpracování výsledků archeologických výzkumů vznikla přesná specializovaná mapa s odborným obsahem, která bude sloužit jako důležitý informační zdroj využívaný při projektování nezbytných prací spojených s údržbou či případnou obnovou celého areálu. Může se stát účinným nástrojem preventivní ochrany archeologicky exponovaných terénů na plošně chráněném území Lednicko-valtického areálu v souladu s naplňováním Evropské úmluvy o ochraně archeologického dědictví Evropy.

Autor textu: PhDr. Petr Vítila

6) Detail odkryté plochy výzkumu mezi kaplí a JV křídlem zámku – superpozice barokní stoky a různé starých kamenných a cihelných zdí

5) Celkový pohled na odkrytý plochu výzkumu mezi kaplí a JV křídlem zámku

7) Detail odkryté plochy výzkumu mezi kaplí a JV křídlem zámku – kamenná zeď a cihelná podlaha

10) Pohled na odkryté opěrné zdi barokních teras

11) Detail opěrné zdi barokní terasy